

BÖLÜM 22

I-ARTUKLU MELİK İSA DÖNEMİ

Bu bölüm, Artuklu Sultanı Melik İsa Bin Muzaffer Davud Bin El-Melik es-Salih'in M.S. 1376-1406 yılları arasındaki hükümdarlık dönemini, Mardin'in bu süreçte karşılaştığı siyasi çalkantıları, özellikle Karakoyunlular ve Timur ile olan ilişkilerini ve dönemin önemli mimari eserlerinden **Zinciriye Medresesi**'ni detaylandırmaktadır.

1-M.S. 1376-1406: Artuklu Melik İsa Bin Muzaffer Davud Bin El-Melik es-Salih Döneminde Mardin

Melik Davud'un ölümü üzerine yerine **Melik İsa** geçti. Mardin Kalesi yakınında "**Zinciriye**" adıyla şöhret bulan medreseyle birlikte bir cami yaptırdı.¹

2-Zinciriye Medresesi Kitabesi

Zinciriye Medresesi'nin kapısındaki Arapça kitabe şöyledir: "Rahman ve Rahim olan Allah adıyla... Rabbim! Bana, anama ve babama lütfettiğin nimete şükretmemi gönlüne esinle. Senin hoşnut olacağın bir salih amel (güzel iş) yapmamı bana ilham et. Rahmetinle beni iyi kullarının arasına dâhil et (Neml: 19). Ezelden var olan Allah'ı; her türlü kusur ve ayıp ve eksiklerden tenzih ederim. Sen O'nun doğru yolu gösteren bir hidayet rehberi ve dost olarak bulunsun. Kadir olan Rabbin tarafına arzu ve istekle yönelerek, O'nun cömertliğine inan ve güven. Çok büyük sevap vereceğini de, ümit et. Çokça olan rızasını isteyerek, O'şiten ve bilene tevekkül et. Hâlbuki fakir olan O'nun bu kulu, Allah'ın rahmetine muhtaçtır. Bu zayıf, hakir (itibarsız) ve muhtaç olunan, doygun ve zengin olana... Bu yoksul olan (Melik)'den gani olana. İsa bin Davud bin Salih Gazi-el Artuki şunu vakfetti ve ebediyen vakıf haline getirdi. Tüm övgüler Allah'adır."

Melik İsa, Ali Bin Alemüddin oğlu **Hacı Feyyazı** da vezir yaptı.

3-Karakoyunlular ve Timur ile Mücadeleler

Karakoyunlu Kara Muhammed Mardin üzerine yürüdü ve Artuklu Ordusu'nu yendi. Melik İsa ve veziri esir düştü. Vezir Hacı Feyyaz H.786 (M.1384) bir yıl sonra esaretten kurtuldu. Hacı Feyyaz b. Emir, günümüzde Mardin'de halen hamam olarak hizmet veren **Emir Hamamı'nın** sahibidir.²

1401 yılında **Timur**, tekrar gelip Dunaysır'da (Nusaybin) ovaya çadır kurdu. Mardin'i almak istedi. Bir söylentiye göre oğlu Uluğ Bey'in doğduğunun müjdelenmesi üzerine Mardin'den ayrıldı. Bölgede bulunduğu sıralarda birçok yıkım ve yağmaların yapıldığını Süryani kaynaklarda görmekteyiz. Mardin **Deyrülzafaran Kilisesi** ve Midyat'ta bulunan **Mor Gabriel Manastırı'nda** bulunan altınları almak için bu kiliselerde büyük tahribatlar yaptığı yönündedir. Ancak bu dönemde Artuklu yönetimi altında oldukları gözden ırak tutulduğu gibi, Timur'un kendisi gibi Türklere telafisi mümkün olmayan zararlar verdiğini görmezden gelmeye devam etmesi hoş değildir. Timur Mardin'den ayrıldıktan sonra Osmanlı padişahlarından Yıldırım Beyazıt ile bilinen Ankara Savaşı'nı yaptı.

Melik İsa, babası gibi âdil ve merhametli idi. Karakoyunlular ile Artuklular arasında sık sık savaşlar olurdu. Melik İsa, 1384 (H.786) senesinde yine Karakoyunlu hükümdarı Kara Mehmed'in saldırısına uğrayarak mağlup oldu. Kara Mehmet, Melik İsa'nın kız kardeşi ile evlenme şartı ile Artuklu hükümdarı ile barış anlaşması imzaladı.³ Melik İsa, Akkoyunlu'nun tehlike ve tehdidine karşı, Karakoyunlularla iyi ve dostane ilişkiler içinde bulunmaktaydı. Emir Timur'un ölümünden sonra bölgede bulunan ve dağınık halde Şam ve Suriye'de yaşayan Türkmenleri etrafında toplayan **Kara Yusuf**, 1405 yılında Mardin'e geldiğinde büyük bir sevinçle karşılanmış ve ağırlanmıştır. Musul istikametine gitmekte olan Kara Yusuf, hamile eşini Zinciriye Medresesi'nde bıraktı. Zinciriye Medresesi'nde dünyaya gelen **Cihangir** daha sonra Karakoyunlu Hükümdarı oldu.⁴

Bir süre sonra Timur Han'ın Tebriz'i ele geçirmesiyle Melik İsa, Mısır Sultanı'na bağlılığını bildirdi. Sultan Berkuk buna karşılık 1385 (H.787) senesinde, Melik İsa'ya hil'at gönderdi. Timur Han'ın ordularıyla Güneydoğu Anadolu üzerine yürümesi ve zaferler kazanarak Mardin'e yaklaşması üzerine Melik İsa, onun tabiiyetine girmeyi kabul etti. Fakat iki ordu askerleri arasında küçük çarpışmalar oldu.

M.S. 1401 yılında Timur, aradan yedi sene geçtikten sonra Mardin'in yarısını yakıp yıktı. M.S. 1406 yılında Sultan İsa ve Veziri Hacı Feyyaz yakalanıp şehit edilmiştir.⁵ Sultan İsa, 1406 yılında Diyarbakır Emiri ve aynı zamanda kız kardeşi Ümmülhayr'ın kayınbabası olan Akkoyunlu **Kara Osman Beğ** ile yaptığı savaşta şehit oldu. Cenazesi Mardin'e getirilerek Mardin Zinciriye Medresesi'ne defnedildi. Yerine amcasının oğlu **Şehabeddin Ahmet** geçti.⁶

4-Zinciriye Medresesi (Sultan İsa Medresesi)

1385'te yaptırılan **Zinciriye Medresesi** (Sultan İsa Medresesi), dilimli kubbeleri ve anıtsal giriş kapısı ile Mardin'deki yapıların en görkemlilerinden biridir. Bir kale görünümü sergileyen yapı, Osmanlı Devleti'nin son zamanında hapisane olarak kullanılırken, Cumhuriyet döneminde öğrenci yurdu görevi ifa etmiş, günümüzde restore edilerek sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlendiği bir merkez görevi görmektedir.

Yazarın çocukluğunda oynadığı bu medreseye ait eyvan ve eve su taşıdığı çeşme, Mayıs 2018 tarihindeki ziyaretinden bir anı olarak belirtilmiştir. Yazar, bu ziyaretinde Sultan İsa'ya dua ve teşekkürlerini sunmuştur. Bölümle ilgili daha detaylı bilgiye www.talatsimdi.com yayınlar bölümünde Vakıf Şehir Artuklu Mardin kitabına ücretsiz ulaşabilirsiniz.¹⁸

18 [1] Ferdi, Katip. **Mardin Artuklu Melikleri Tarihi**. Hazırlayan: Y. Metin Yardımcı – Editör: İbrahim Özcoşar, Hüseyin H. Güneş. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti., 2006, s. 40. [2] Yurttaşer, Şekip. **Artuklu Yayınları Batık Hazine "Mardin Halk Kültürü"**. ISBN 978-605-9827-21-8, s. 20. [3] Göynüç, Nejat. **XIV. Yüzyılda Mardin Sancağı**. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, XIV. Dizi, s. 11. [4] Ferdi, Katip. **Mardin Artuklu Melikleri Tarihi**. Hazırlayan: Y. Metin Yardımcı – Editör: İbrahim Özcoşar, Hüseyin H. Güneş. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti., 2006, s. 40. [5] Ferdi, Katip. **Mardin Artuklu Melikleri Tarihi**. Hazırlayan: Y. Metin Yardımcı – Editör: İbrahim Özcoşar, Hüseyin H. Güneş. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti., 2006, s. 43. [6] Yurttaşer, Şekip. **Artuklu Yayınları Batık Hazine "Mardin Halk Kültürü"**. ISBN 978-605-9827-21-8, s. 20.